IL - LUTTU TA' L - IMGHODDI

G.M.Buontempo

Il-luttu ta' l-imgħoddi ftit li xejn għandu x'jaqsam ma' ta' daż-żmien. Meta kien imut xi ħadd tal-familja, l-aktar jekk ikun il-kap, il-luttu kien ikun ħaġa ta' rispett għall-mejjet. Nibda biex ngħid li is-saċerdot kien jibqa' mal-moribond sakemm imut biex itih l-aħħar assoluzzjoni waqt li l-parroċċa kienet iddoqq it-trapassjoni. Kien jaqa' kwiet kbir, kul;ħadd imdaħħal fih innifsu, ikunhemm il-biki u jibdew jikkonfondu x'se jagħmlu, sakemm jibda dieħel xi ħadd tal-familja u l-ġara, li jżidu mal-biki u kliem ta' konsolazzjoni, bħal "Għalfejn qegħdin tibku, daqs kemm kien raġel tajjeb?..." Jidħol ukoll il-kommissjonant, li wara li jipprova jżid kliem ta' sabar jara jekk tal-familja jridux jeħdu l-mejjet b'tal-prima jew tas-sekonda. Jaslu aktar nies tal-familja li tkun waslitilhom l-aħbar, u jippruvaw jagħmlu xi ħaġa.

L-Orfni u n-Newwieħa

Jagħmlu żewġt iċfuf kbar, suwed flok il-pumi tal-bieb ta' barra, u ineħħu il-kwardi jew jgħattuhom u 'l-agħmara. Aktar fl-antik kienu jiġu n-newwieħa li kienu jibdew jixhru u jagħtu fuq wiċċhom. Sa ftit snin ilu flok in-newwieħa ta' l-antik kienu jġibu tfal zgħar ta' l-orfni fil-kamra tal-mejjet biex jarawh u jitolbu mal-madre, sakemm induna b'dan il-ġest iċ-Chief Goverment Medical Officer il-Prof. Carmelo Coleiro, u qatagħha.

In-newwieħa ta' l-antik kienu jidħlu fil-kċina u jaqilbu kollox ta' taħt fuq, u bin-nigrufum tal-borom kienu jħammgu kullimkien. Ukoll jekk kien ikun hemm xi żiemel tal-familja, dan kien ikollu jagħmel il-luttu, għax kienu jaqtgħulu biċċa minn denbu. Il-familja tal-mejjet kienet tagħmel tlitt ijiem ma jsajrux, kienu jġibulhom xi ħaġa l-ġirien. L-irġiel kienu ma jqaxxrux il-leħja għall-ġimgħa. Ma rridx ninsa ngħid li fuq il-kredenza kienu jagħmlu Kurċifiss u żewġ xemgħat mixgħulin għal-40 jum, għar-ruħ il-mejjet. Dawn id-drawwiet ta' l-imgħoddi issibuhom ukoll impinġijin f'żewġ kwadri minn Guido Lanfranco li dehru fil-wirja dwar Aspetti tal-Folklor, fil-mużew ta' l-arkeoloġija mill-Għaqda tal-Folklor, fl-1983; jidhru wkoll fl-Imnara Vol.2 No.2, tal-1983.

Tal-Prima u Spreċettati

Meta l-għada jiġu biex jieħdu l-mejjet, kien jiġi l-karru jistenna barra b'żewġ żwiemel suwed; anki fuq dahrhom kien ikollhom biċċa damask iswed. Il-kuċċier kien jilbes l-frakk u t-tomna, bilqegħda fuq is-saidatur, u tifel żgħir ma' ġenbu liebes bħalu, ukoll bit-tomna, jekk ik-Okarru jkun ordnat tal-prima. Il-karru kien ikollu anġlu fuq kull waħda mill-erba' rokon. Fuq il-ponta kien ikunhemm il-Kurċifiss; jekk dak li miet ma jkunx għamel il-preċett ta' l-Għid, ma jkunx hemm Kurċifiss. L-ispreċettati, fiċ-ċimiteru, kellhom ukoll post għalihom.

Waqt li jinħareġ il-kadavru mid-dar, kienu jinġabru n-nies ġirien quddiem il-bieb, kulħadd kelma waħda "...kemm kien raġel tajjeb dejjem il-knisja... kemm kien jagħmel karita'..." u jekk

kienet raara "...kerara kellha qalbha taiba v tfl tajjeb..." . . ."Agfitihomo^mâl^MÎ^^!^
Wara 1-karru tal-mejjet ikunhemm i1-v 15NL tM^rrï* «t karrozzella bl-abbati fidejh l ijkollu f ì d u is-saliK VÎ sporgrut barra mit-tieqa tal-karrozzel1a. Het. î„i k ' W U jisimgħu il-karr, g*addej j i e nu jofiorgu jittawlu minn djarhoTu Jgfiidu ir—Requiem..." filwaqt l i 1-irgiel kienu jnefifiu 1-berritta jew i1—kappe1i bies»X isellnu lill-mejjet. Il-viei kien jibqa' sejjer saċ-ċimiteru fejn Kien jagħtih 1-aħħar assoluzzjoni.

Il-Qniepen u 1-1Ibies

Waqt l i 1-funeral kien ikun f i triqtu lejn iċ-ċimiteru, kull knisja l ijgħaddi minn quddieraha kienet iddoqq tokki tal-funeral u anki waqt l i kien ikun diefiel fio-ôimiteru. Jekk, per eżerapju il-funeral ikun ġej raill-Isla, idoqqulu wara xulxin. San Filippu', ll-Parroċċa, San Pawl ta' Borrala, parroċċa tar-Rafial Ġdid u fl-afifiar taċ-ċimiteru. Jekk kienet tmut tarbija, il-knejjes kienu jdoqqu il-"Glorja". Fl-irfiula kienet drawwa l iit-tebut jintre-fa* fuq l-ispallej biex jefiduh fiċ-ċimiteru tal-post. Is-soltu il-mara tal-mejjet kienet tibqa[1] id-dar waqt il-funeral.

Nifrtakar meta miet iz-ziju tiegfii, kont għadni ġuvnott, libbsuni kollox iswed gfial sentejn sbafi. Dak iż-żmien kont tara fiafna bil-luttu strett, kemm i-irgiel, kif ukoll in-nisa. Kont tinduna meta jkun mietilhom xi fiadd tal—familja. Wara it-tieni gwerra dinjija, in—nisa tista[1] tgfiid baqgfiu jilbsu 1-iswed, iżda 1-irġiel bdew bil-mod il-mod jilbsu kannella, griż, eċċ., iżda wkol1 bl-^lnkravata sewda, u faxxa sewda, wiesa' tonda ddur ma' idhom ix—xellugija gfial żmien twil. In—nisa wkoll bdew inaqqsu. Min kien ikollu fianut kien iwaħfial biċċa sewda mal-fianut gfial xi żmien. Il-biċċa tad-dirgfiajn bdiet kull ma tmur issir idjaq, u f1—afifiar bdew jilbsu nkravata sewda biss fuq ilbies kannella jew griż. Gfiall-ewwel in—nisa kienu jilbsu 1-iswed u jdumu, safiansitra bl-gfionnella, misturin, b'nofs wiċċhom biss jidher. In-nisa damu jilbsu 1-iswed wisq aktar mill-irġiel. Ilium il-ġurnata, il-luttu koilu jikkonsisti f'buttuna tonda, żgfiira mal qmis jekk ikun is-sajf, u jekk fix-xitwa tkun mal-pavru tal-

"Requiem..." gfial1-mejjet.

ooooo0000ooooo